Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор інституту історії, права та міжнародних відносин
_____ Ю.В. Подрєз
«14» вересня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ

Галузь знань 08 Право
Спеціальність 081 Право
Освітньо-професійна програма Право

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією НН інституту історії, права та міжнародних відносин
«14» вересня 2020 р.
Голова Моцак С.І., кандидат педагогічних наук, доцент

Суми – 2020

Розробник:

Курова Аліна Анатоліївна – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри права та методики викладання правознавства

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та методики викладання правознавства

Протокол № 2 від 14 вересня 2020 р.

Завідувач кафедри
кандидат педагогічних наук, доцент _____ О.М. Іваній

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td>Найменування показників</td><td>Освітній ступінь</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Кількість кредитів – 6</td><td rowspan="20">Ступінь вищої освіти – бакалавр</td><td>Обов’язкова</td></tr>
<tr><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1-й,</td></tr>
<tr><td>Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="16">Загальна кількість годин – 180</td><td>1-й, 2-й</td></tr>
<tr><td>Лекції</td></tr>
<tr><td>40 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>40 год.</td></tr>
<tr><td>Лабораторні</td></tr>
<tr><td>0 год.</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>96 год.</td></tr>
<tr><td>Консультації:</td></tr>
<tr><td>4 год.</td></tr>
<tr><td>Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета – допомогти студентам зрозуміти державно-правові реалії сучасності, сутність, негативні та позитивні риси чинного права, пізнати закономірності виникнення, розвитку і функціонування держав і правових систем, щоб вони змогли використовувати це при прогнозуванні їх подальшої еволюції. Опанування навчальної дисципліни дає можливість отримати уявлення про предмет і метод історії держави і права; її місце в системі юридичних наук; методологію її викладу і вивчення; зміст основних категорій історико-правової науки; її головні теоретичні напрямки; періодизацію курсу історії держави і права України; становлення держави і

формування права; загальне і особливе у виникненні та розвитку держави і права; правове становище окремих соціальних груп населення; еволюцію державного ладу і форм правління; головні джерела та галузі матеріального та процесуального права; основні етапи виникнення і розвитку принципів демократичної, соціальної, правової держави, розподілу влади, пріоритету прав і свобод людини; становлення системи законодавства в Україні; етапи систематизації права тощо. Програмою передбачено проведення лекцій, семінарських та індивідуальних занять, консультацій, виконання самостійних завдань студентами з використанням схем, таблиць, карт, методичних рекомендацій, проходження поточного модульного контролю.

Зміст програми зорієнтований на досягнення й забезпечення прогнозованих параметрів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та відповідає відповідному рівню Національної рамки кваліфікацій і у цьому зв'язку – передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань відповідного рівня професійної діяльності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних компетентностей** спеціальності:

СК2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**, а саме: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Програма дисципліни за предметно-змістовними та цільовими параметрами є свого роду **стандартом** освоєння відповідної навчальної дисципліни у формі нормативного документу, що визначає й встановлює місце та значення навчальної дисципліни в реалізації освітньо-професійної програми бакалаврів права, її зміст та послідовність; організаційні форми вивчення навчальної дисципліни; вимоги до рівня, якості та змісту знань і вмінь студентів тощо.

Програма навчальної дисципліни **розроблена** з урахуванням та відповідно до нормативних вимог законодавства про вищу освіту, ліцензійних умов провадження освітньої діяльності й інших нормативно-правових актів обов'язкового та рекомендаційного характеру, у т.ч. відомчих рекомендацій з навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін у закладах вищої освіти.

«Історія держави і права України» — за змістом та фаховим спрямуванням визначена вітчизняними освітянськими стандартами як юридична дисципліна, котра разом із «Теорією держави і права» формують підвалини (фундамент) вивчення сучасних держави і права, що зумовлює їх місце в системі юридичної освіти як фундаментальних дисциплін.

3. Результати навчання за дисципліною

Результатами вивчення навчальної дисципліни «Історія держави і права України» є знання про сучасний стан і проблематику цієї науки; розвиток суспільного ладу на різних етапах вітчизняної історії; систему органів влади й управління, суду в Україні зі стародавніх часів до сучасності; державно-правові інститути в Україні; основні джерела рабовласницького, феодального, буржуазного та радянського права; структуру судових органів, поліцейської служби; перешкоди і проблеми, які виникали на шляху будівництва української державності; історію кодифікації права України.

Формулювання результатів навчання для обов'язкових дисциплін зорієнтовано та **базується** на результатах навчання, визначених відповідною освітньою програмою (програмних результатах навчання), спрямовано на їх деталізацію. Окремий акцент зміщено у площину визначення рівня сформованості результатів навчання, зокрема через його достатність для вирішення певного класу завдань професійної діяльності та/або подальшого навчання за освітньою програмою.

За результатами вивчення навчальної дисципліни за цією програмою суб'єкти повинні оволодіти необхідним рівнем **програмних компетентностей**.

Стосовно програмних результатів навчання, то такі визначаються наступним шляхом:

Соціально-гуманітарна ерудованість	**ПРН 2**	**ПРН 2**. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання
	ПРН 4	**ПРН 4.** Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми
Дослідницькі навички	**ПРН 8**	**ПРН 8.** Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
Комунікація	**ПРН 10**	**ПРН 10.** Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.
	ПРН 12	**ПРН 12.** Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.
	ПРН 13	**ПРН 13.** Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
Праворозуміння	**ПРН 18**	**ПРН 18.** Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінка рівня та якості знань студентів здійснюється у відповідності до методики рейтингової оцінки та полягає у здійсненні розрахунку суми балів за всіма видами практичних завдань та результатами самостійної роботи. Акумулювання (накопичення) балів здійснюється протягом семестру.

Під час складання іспиту здійснюється тиражування індивідуальних завдань згідно з кількістю студентів чи їх груп (за варіантами) шляхом змішування базових завдань, різноманітністю їх комбінування та варіювання.

Залік проводиться в усній або письмовій формі за умови попередньої підготовки студента.

Щодо системи розподілу балів, які отримують студенти та рейтингової системи, яка трансформується в національну шкалу та шкалу ECTS, то відповідні відомості наведені у цій програмі.

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	Студент демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає робочій програмі дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Вміє реалізувати теоретичні положення дисципліни в практичних випадках, може аналізувати та співставляти дані об'єктів діяльності фахівця на основі набутих з даної та суміжних дисциплін знань та умінь. Знає сучасні технології та методи з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань проявив вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включатись в дискусії, може відстоювати власну позицію в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Студент розкриває питання, що стосується дисципліни яка вивчається, та не виходить за рамки об'єму матеріалу передбаченого робочою програмою; проявляє впевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
B	Студент демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Вміє самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною. Знає сучасні технології та методи з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, дає вичерпні пояснення.
C	Студент в загальному добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідають робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та використовує для рішення характерних/типових практичних завдань на професійному рівні. Вміє пояснити основні положення виконаних завдань, та дати правильні відповіді про зміну результату при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях/ рішеннях/ розрахунках не є системними. Знає характеристики основних положень, що мають визначальне значення для практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань в межах дисципліни, що вивчається.
Д	Студент засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни, та розуміє постанову стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядались з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.
E	Студент має певні знання, передбачені в робочій програмі дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються на рівні, який визначається як мінімально допустимий. З використанням основних теоретичних положень, студент з труднощами пояснює правила вирішення практичних завдань дисципліни. Виконання практичних / контрольних та інших завдань роботи значно формалізовано: є відповідність алгоритму, але відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.
F	Студент повністю не виконав вимог робочої програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними. Студент не допущений до здачі екзамену/заліку.
FX	Студент може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни студент виконав, працював він пасивно, його відповіді під час практичних робіт в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у студента відсутні.

Розподіл балів

- до заліку:

Поточне тестування та самостійна робота	Залік	Сума
Модуль № 1		
70	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	**A**	**відмінно**
82 – 89	**B**	**добре**
74 – 81	**C**	
64 – 73	**D**	**задовільно**
60 – 63	**E**	
35-59	**FX**	**незадовільно з можливістю повторного складання**
1 – 34	**F**	**незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни**

5. Засоби діагностики результатів навчання

Ідентифікація та облік знань студентів проводиться, як правило, під час практичних (семінарських) занять з конкретних тем, а також під час складання заліку/іспиту (в рамках частини або усього матеріалу навчальної дисципліни).

Облік успішності враховує як ступінь підготовленості до практичних занять (в рамках опрацювання студентом лекційного матеріалу, відповідних нормативно-правових та інших актів і літератури; виконання самостійної роботи студентом), так і активність студента під час обговорення питань, розв'язання різного роду правових завдань і тестів.

Формами контролю є: поточний, проміжний та семестровий (підсумковий).

Здійснення поточного контролю забезпечується під час проведення практичних (семінарських) занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента. Формами проведення поточного контролю є: усне опитування студентів; написання й перевірка доповідей та рефератів; виступ з доповідями та рефератами; підготовка презентацій та їх захист; написання статей наукового характеру; вирішення практичних завдань (у т.ч. ситуаційних), тестів; організація проведення ділових ігор тощо.

Проміжний контроль відбувається у вигляді модульних контрольних робіт, що проводяться в письмовій формі та передбачають вирішення студентами контрольних завдань: надання відповідей на контрольні питання, вирішення (розв'язання) задач та тестів. Завдання для модульних контрольних робіт добираються в межах програмного матеріалу, що складає зміст відповідного модулю, згідно з кількістю студентів чи їх груп (за варіантами) шляхом змішування базових завдань, різноманітністю їх комбінування та варіювання.

Семестровий (підсумковий) контроль відбувається у вигляді заліку/іспиту. При цьому враховуються результати оцінювання поточної роботи студентів.

Залік/іспит для студентів проводиться за іспитовими (екзаменаційними) білетами, кожен з яких включає не менше трьох питань. Питання, що включаються до залікових/іспитових (екзаменаційних) білетів добираються в межах програмних питань, що складають зміст навчальної дисципліни.

Прозорість та відкритість окресленої системи контролю забезпечується шляхом попереднього ознайомлення студентів з цією системою.

Запроваджена у вищому навчальному закладі система контролю має на меті встановлення рівня, якості та змісту опанування студентом матеріалу навчальної дисципліни.

Зокрема, студент повинен:

- мати чітке загальне уявлення про теоретичні та практичні правові проблеми в рамках тематики дисципліни;
- знати базовий матеріал, що опановується під час лекційних та семінарських занять, а також віднесений на самостійне опрацювання (самостійна робота);
- володіти навичками оперування базовим матеріалом та нормативно-правовими, літературними й іншими джерелами, а також уміннями їх використовувати в інших дисциплінах та на практиці;
- вміти аналізувати ситуації та проблеми, що виникають у правовій діяльності, та знаходити можливі правові шляхи їх вирішення.

Прозорість та відкритість окресленої системи контролю забезпечується шляхом попереднього ознайомлення студентів з цією системою.

Додатково засобами та методами оцінювання й демонстрування результатів навчання можуть бути: тести, проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, розрахункові роботи, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних/групових завдань тощо.

Програма навчальної дисципліни

Інформаційно-програмний зміст дисципліни «Історія держави і права України » має наступний вигляд:

4. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Історія держави і права України за часів феодалізму

Тема 1.1. Предмет і метод історії держави і права України. Перші державні утворення і право на території Північного Причорномор'я і Приазов'я (середина I тис. до н.е. – V ст. н.е.)

1.Предмет, методологія курсу історії держави і права України, місце курсу в системі юридичних навчальних дисциплін. Історіографія курсу. Наукова і навчальна література з курсу. Наукова періодизація історії держави і права України.

2.Виникнення і розвиток скіфської держави: державний та суспільно-політичний лад; джерела та основні риси права. Античні міста-держави: Ольвія, Херсонес, Пантікапей, Тіра та ін. Зю

3.Суспільно-політичний лад, джерела й основні риси права. Боспорське царство. Його суспільно-політичний лад, джерела та основні риси права.

4.Значення рабовласницьких держав Північного Причорномор'я для процесу розкладу родоплемінного устрою, виникнення державності у східних слов'ян.

Тема 1.2. Держава і право східних слов'ян у період зародження і становлення феодальних відносин (VI – поч. XII ст. н.е.).

1.Східні слов'яни, їх походження, розселення на території України. Родоплемінна організація суспільства та її розклад: родовий уклад життя людей, зародження патріархального рабства, формування феодальних відносин. Переростання родових общин у територіальні.

2.Східнослов'янські племена, союзи племен, племінні княжіння. Союз союзів племінних княжінь Середнього Подніпров'я під назвою "Русь" (VIII ст. н.е.). Суперсоюз племінних княжінь під назвою "Руська земля" (поч. IX ст.) – попередник держави Київська Русь. 3.

3.Утворення і розвиток держави з центром у Києві. Формування її території. Норманська та інші теорії походження Київської Русі. Суспільний лад. Великі київські князі. Місцеві князі. Бояри. Духовенство. Міське населення. Смерди. Закупи. Кабальні люди. Холопи. Державний лад.

4.Ранньофеодальна монархічна форма правління. Вищі органи влади: великий київський князь, рада при великому князі. Удільні князі. З'їзди князів (снеми). Відносини васалітету-сюзеренітету. Віче. Судові органи. Двірцевоотчинна система управління. Військо. Церковна організація.

5.Джерела права Київської Русі: звичаєве право, князівське законодавство, міжкнязівські договори, постанови князівських з'їздів і вічевих зборів, договори Київської Русі з іноземними державами. Джерела

церковного права: церковні статути Володимира і Ярослава, збірки канонічного права. "Руська правда" – пам'ятка права Київської Русі.

6.Основні риси права. Право власності, зобов'язальне право, право спадщини. Сімейно-шлюбне право. Поняття і види злочинів, мета і система покарань. Основні риси судочинства.

7.Історичне значення Київської Русі.

Тема 1.3. Держава і право Південно-Західної Русі в період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.).

1.Розвиток суспільно-політичного ладу Русі на початковому етапі феодальної роздробленості. Суспільний лад. Державний лад. Зміни в суспільно-політичному ладі південно-західних земель у період поглиблення феодальної роздробленості і боротьби Русі проти навали кочових орд та інших іноземних загарбників (XIII-XIVст.).

2. Утворення і розвиток Галицько-Волинського князівства. Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської Русі. Суспільний лад. Князі. Боярська аристократія. Духовенство. Міські жителі. Сільське населення. Смерди. Холопи. Правове становище окремих соціальних груп.

3.Державний устрій. Князівська влада. Коронація князя Данила як короля. Рада бояр. Удільні князі. З'їзди князів. Віче. Військо.

4.Заснування Галицької митрополії. Місцеве управління. Значення Галицько-Волинського князівства. Основні риси права південно-західних земель періоду феодальної роздробленості (XII – перша половина XIV ст.).

Тема 1.4. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Литви, Польщі і Речі Посполитої (кінець XIV – I пол. XVII ст.).

1.Приєднання українських земель до Великого Литовського князівства. Захоплення частини земель України Польщею. Утворення держави Речі Посполитої. Люблінська унія 1569 р. Зміни в політично-правовому становищі українських земель.

2.Суспільний лад. Князі, магнати, бояри, шляхта. Духовенство. Міське населення. Селянство, його верстви і групи. Закріпачення селян. Державний лад. Установлення нового адміністративнотериторіального поділу. Ліквідація князівств і земель. Запровадження воєводств і повітів. Центральні і місцеві органи влади і управління в Україні. Судові установи.

3.Особливості територіального устрою Галичини. Буковина у складі Молдавії і Туреччини. Закарпаття у складі Угорського королівства. Чернігово-Сіверщина у складі Великого князівства Московського. Українська колонізація Подніпров'я і Запоріжжя.

4.Витоки та причини виникнення українського козацтва. Поява перших січей. Козацтво як явище світової історії. Запорізька Січ – державно-політичне утворення українського народу. Військовополітична організація Запорізької Січі. Козацька символіка. Організація реєстрового козацтва.

4.Джерела права. Звичаєве право. Сеймові і королівські конституції. Конституція Казиміра 1468 р. "Устава на волоки" 1557 р. Литовські статути 1529, 1566, 1588 рр. Магдебурзьке право. Зародження і розвиток козацького права. "Ординація війська Запорізького" 1638 р., зміст і значення. Основні

риси права. Право власності. Спадкове право. Зобов'язальне право. Злочини і покарання. Судовий процес.

Тема 1.5. Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр. Відродження національної держави і права України.

1.Політико-правове і соціально-економічне становище України напередодні повстання 1648 р. Причини і характер війни. Рушійні сили війни. Гетьман Б. Хмельницький. Суспільний лад. Вигнання з України польських магнатів, шляхти, ієзуїтів і ксьондзів. Зміцнення становища православної шляхти і духовенства. Козацька старшина. Рядові козаки. Міські жителі та їх розшарування. Селянство.

2.Формування української національної держави. Територія. Новий адміністративно-територіальний поділ. Зборівський договір від 8 серпня 1649 р. Білоцерківський договір від 18 вересня 1651 р. Вищі органи влади й управління. Загальновійськова козацька рада. Рада Генеральної старшини. Гетьман. Генеральний уряд. Полковники і полкові уряди. Сотники і сотенні уряди. Курінні отамани. Городові отамани.

3.Запорізька Січ, її внутрішня організація. Поєднання військово-адміністративної і судової влади. Магістрати і ратуші, їх структура, права та обов'язки. Козацьке військо. Суд.

4.Джерела права. Звичаєве право – основа права гетьманської держави. Нормативні акти гетьманської військовоадміністративної влади. Зміни в застосуванні законодавства польсько-литовського походження. Основні риси права періоду визвольної війни 1648-1654 рр. Історичне значення визвольної війни українського народу.

Тема 1.6. Правове становище України у складі Росії (II пол. XVII – XVIII ст.).

1.Поділ Гетьманщини на Лівобережну і Правобережну Україну. Суспільний лад. Формування українського шляхетства, його злиття з російським дворянством. Поширення на Україну дії "Жалуваної грамоти дворянству" 1785 р. Духовенство і зміни у його правовому становищі. Правове становище селянства. Правове становище міського населення. Ліквідація козацького стану. Остаточне закріплення всіх категорій українського селянства. Автономія України. Гетьманські статті. Органи місцевого самоврядування. Загальновійськова рада. Рада генеральної старшини. Генеральний уряд. Гетьманська влада. Полкові уряди. Сотенні уряди. Курінні і городові отамани. Збройні сили. Магістрати і ратуші. Судові органи. Церква.

2. Особливості політичного устрою на Слобожанщині. Зміни в політичному становищі Запорізької Січі та Південної України. Органи самодержавного управління Україною. Малоросійський приказ, I Малоросійська колегія, II Малоросійська колегія. Наступ російського царату на права і вільності України.

3. Ліквідація української національної державності. Запровадження військового та адміністративно-територіального устрою в Україні відповідно до загальної централізованої системи управління Російською імперією.

Соціально-економічні і політичні наслідки скасування автономії України у складі Росії.

4. Правова система України за умовами входження до складу Росії. Джерела права. Звичаї. Гетьманські і полковничі універсали. Рішення загальновійськової і генеральної старшинської рад. Збереження джерел права польсько-литовського походження. Конституція Пилипа Орлика (1710 р.). Джерела церковного права. Кодифікація права в першій половині XVIII ст. Робота кодифікаційної комісії 1728 р. "Права, за якими судиться малоросійський народ" 1743 р. Кодифікація права у другій половині XVIII ст. "Суд і розправа в правах малоросійських". "Екстракт малоросійських прав" 1767 р. "Екстракт із указів, інструкцій та установ" 1786 р. Цивільне право. Сімейне право. Кримінальне право. Судочинство.

Тема 1.7. Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель (II пол. XVII – II пол. XVIII ст.).

1.Наслідки національно-визвольної війни 1648-1654 рр. Гадяцький договір 1658 р. Соціально-політичний розвиток та правове становище Галичини і Правобережжя у складі Речі Посполитої.

2.Органи публічної влади та джерела права на українських землях у складі Речі Посполитої. Адміністративно-територіальний устрій Речі Посполитої. Соціально-політичний розвиток та правове становище Закарпаття у складі Угорщини. Органи публічної влади та джерела права.

3.Адміністративно-територіальний устрій на українських землях у складі Угорщини. Соціально-політичний розвиток та правове становище Північної Буковини і Криму у складі Туреччини. Органи публічної влади та джерела права на українських землях у складі Туреччини.

Розділ 2. Суспільно-політичний лад і право України за часів утвердження і розвитку капіталізму.

Тема 2.1. Суспільно-політичний лад і право України у складі двох імперій – Російської і Австрійської (кінець XVIII – I пол. XIX ст.).

1.Три поділи Речі Посполитої (1772, 1793, 1795 рр.), приєднання Криму до Росії та вплив цих подій на політико-правове становище й історичну долю України.

2.Лівобережжя, Правобережжя і Південь України у складі Російської імперії, Північна Буковина, Галичина і Закарпаття у складі Австро-Угорської імперії.

Тема 2.2. Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Росії (II пол. XIX ст.).

1.Суспільний лад. Дворянство, духовенство, купецтво, особисте і потомствене дворянство. Формування буржуазії і робітничого класу. Селянська реформа 1861 р. в Україні.

2.Політичний лад. Система самодержавних органів управління в Україні. Буржуазні реформи в галузі державного будівництва і особливості їх проведення в Україні. Земська реформа 1864 р. Міська реформа 1870 р. Військова реформа. Поліцейська реформа. Судова реформа 1864 р. Контрреформи 80-90-х рр.

3.Джерела права. Специфіка використання загальноросійського права в Україні. Цивільне право. Сімейне право. Кримінальне право. Судочинство.

Тема 2.3. Суспільно-політичний лад і право Галичини, Північної Буковини і Закарпаття (II пол. XIX – поч. XX ст.).

1.Революція 1848 р. в Європі і зміни в політикоправовому становищі Галичини, Північної Буковини і Закарпаття. Суспільний лад.

2.Скасування кріпацтва у 1848 р. і зміни в суспільних відносинах.

3.Правове становище окремих соціальних груп. Шляхта. Духовенство. Селянство.

4.Політичний лад. Зміни в адміністративно-територіальному устрої. Галицьке намісництво та імперський намісник. Крайове управління Буковиною на чолі з крайовим президентом. Місцеві органи управління: повітові старости, міські бургомістри, сільські войти. Жупи в Закарпатті. Дворянські збори. Органи крайового і місцевого самоврядування. Крайові сейми Галичини і Буковини. Повітові, міські та сільські органи самоврядування. Крайові комітети, маршалки. Повітові общини.

5. Імперський закон 1862 р. про місцеве самоврядування. Галицький крайовий закон про общини 1866 р. Повітова рада і повітовий комітет. Реформа міського самоврядування. Статут для міста Львова. Міська рада і міський магістрат, їх компетенція і підпорядкування. Українське представництво в парламентських установах Австро-Угорщини. Судова реформа за імперським "Положенням про суд" 1849 р.

6.Джерела права. Способи кодифікації місцевого права. Цивільний кодекс Австрії 1811 р. і його застосування. Цивільний кодекс 1895 р. Торговий кодекс 1863 р. Закон про компетенцію суду 1852 р. Закон про судочинство у безспірних справах 1854 р. Цивільно-процесуальний кодекс Австрії 1895 р. Кримінальний кодекс Австрії 1852 р. Військово-кримінальний кодекс Австрії 1855 р. Дія кодексів на території Галичини і Буковини. Кримінальний кодекс Угорщини 1879 р. та його запровадження на території Закарпаття. Суспільно-політичний лад і право Галичини, Північної Буковини і Закарпаття на початку XX ст.

Розділ 3. Держава і право України у XX ст.

Тема 3.1. Суспільно-політичний лад і право Правобережної, Лівобережної та Південної України у складі Російської імперії (з поч. XX ст. – 1917 р.).

1.Перша буржуазно-демократична революція 1905- 1907 рр. в Україні. Поєднання революційної боротьби мас із національно-визвольним рухом. Створення українських національних партій. Загальноросійські політичні партії в Україні. Виникнення Рад робітничих депутатів. Суспільний лад. Правові основи аграрної реформи 1906- 1910 рр. та особливості її запровадження в окремих регіонах України.

2. Правове становище дворянства, духовенства, буржуазії, почесних громадян, селянства і робітників. Його зміни за маніфестом 17 жовтня 1905 р. і законами, що прийняті на його основі. Зміни в політичному ладі. Маніфести від 6 серпня і 17 жовтня 1905 р.

3. Державна дума і Державна рада. Склад і діяльність депутатів від українських губерній у Державній думі Росії. Українська думська громада. Третьочервневий державний переворот і його наслідки для України. Характер Російської монархії.

4. Перша світова війна 1914-1918 рр. та її наслідки для України. Україна в планах учасників Першої світової війни 1914-1918 рр. Оголошення в українських губерніях воєнного або надзвичайного стану. Мілітаризація місцевого апарату державної влади і управління. Комісії і уповноважені особливих нарад у губернських і повітових містах. Обласні і місцеві військово-промислові комітети. Військово-польові суди.

4.Цивільне, адміністративне і кримінальне законодавство в період революції 1905-1907 рр., Першої світової війни 1914- 1918 рр., а також наступних реакцій. Розвиток надзвичайного законодавства щодо охорони імперських порядків.

Тема 3.2. Відродження української національної державності (1917 – 1920 рр.).

1. Хліборобський конгрес 29 квітня 1918 р. у Києві. Обрання П. Скоропадського Гетьманом України, розпуск Центральної Ради УНР. Причини падіння УНР. "Грамота до всього українського народу" П. Скоропадського від 29 квітня 1918 р. і перехід влади до гетьмана. "Закони про тимчасовий державний устрій України" від 29 квітня 1918 р., їх зміст і значення. Державне будівництво Гетьманату. Створення і розвиток Ради Міністрів – уряду гетьманської держави. Місцеві правоохоронні органи. Розбудова збройних сил. Зовнішня політична діяльність гетьмана та його уряду. Право періоду гетьманської держави. Опозиція проти гетьмана. Падіння гетьманської держави.

2. Прихід Директорії до влади і перші кроки державного будівництва. Трудовий конгрес. Виборче право. Інструкція від 5 січня 1919 р. про норми представництва на Трудовий конгрес. Рішення Трудового конгресу "Закон про форму влади в Україні". Внутрішня і зовнішня політика Директорії. Зміни у складі Директорії.

3.Перехід влади до Головного отамана С. Петлюри. Закон про формування державного устрою та порядок законодавства в УНР від 12 листопада 1920 р. Положення Варшавського і Ризького договорів щодо України. Падіння УНР і його причини.

Тема 3.3. Утворення Української Радянської Республіки.

1.Становлення і розвиток Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів у 1917 р. Боротьба за владу Рад у жовтні – грудні 1917 р. І Всеукраїнський з'їзд Рад у Харкові та його рішення. Проголошення Української Радянської Республіки. Центральний Виконавчий Комітет Рад. Радянський уряд України – Народний Секретаріат.

2.Радянське державне будівництво у грудні 1917 р. – березні 1918 р. II Всеукраїнський з'їзд Рад. ЦВК Рад України. Народний Секретаріат. Місцеві Ради. Над- 22 звичайні органи Радянської влади. Створення радянського суду. Військові сили Української Радянської Республіки.

3.Створення основ радянського права.

Тема 3.4. Держава і право України у період нової економічної політики (1921 – 1929 рр.).

1.Утвердження в СРСР наприкінці 20-х – на початку 30-х рр. бюрократичної командно-адміністративної системи управління та культу особи Й. Сталіна. Індустріалізація і насильницька колективізація сільського господарства, їх законодавче забезпечення.

2.Голодомор в Україні 1932 – 1933 рр. Зміни в соціально-класовій структурі суспільства. Конституція УРСР 1937 р. та її декларативний характер. Система органів влади і управління за Конституцією.

3.Перебудова державного апарату. Репресивний апарат і порушення ним законності. Масовий терор в Україні. Деформації у праві.

Тема 3.5. Держава і право України в роки Великої Вітчизняної війни (1941 – 1945 рр.).

1.Участь УРСР у Великій Вітчизняній війні проти фашистської Німеччини. Перебудова органів державної влади і державного управління. Найвищі органи влади і управління УРСР.

2.Місцеві органи влади і управління. Суд і прокуратура. Проголошення відновлення української державності та утворення українського Державного Правління (30 червня 1941 р.). Створення і діяльність УПА.

3.Окупаційний режим в Україні. Звільнення території УРСР від тимчасової окупації. Рішення з'їзду народних комітетів у Мукачеві про возз'єднання з УРСР (26 листопада 1944 р.).

4.Особливості розвитку права УРСР у роки Великої Вітчизняної війни. Міжнародна діяльність УРСР. Українська РСР – члензасновник ООН.

Тема 3.6. Держава і право України у період десталінізації (сер. 50-х – поч. 60-х рр. XX ст.).

1. XX з'їзд КПРС і Україна. Курс на відродження демократичних принципів державного будівництва. Демократизація організації і діяльності найвищих і місцевих органів влади й управління.

2.Спроби вдосконалення форм управління промисловістю, будівництвом, сільським господарством, наукою та культурою. Ліквідація репресивних органів сталінського тоталітарного режиму. Реабілітація невинних жертв сталінізму, непослідовність і незавершеність цього процесу. Перебудова судової системи. Посилення прокурорського нагляду та укріплення законності.

3.Зміни в законодавстві. Початок нової кодифікації радянського законодавства в кінці 50-х – на початку 60-х рр. XX ст.

Тема 3.7. Держава і право України у період сповільнення розвитку (сер. 60-х – перша пол. 80-х рр. XX ст.).

1.Соціально-економічне і політичне життя в Україні в умовах зміцнення командно-адміністративної системи управління. Спроби запровадження господарської реформи 1965- 1967 рр. Підміна економічних методів керівництва народним господарством командно-адміністративними

методами. Поступове згортання демократії. Подальша бюрократизація державного апарату.

2.Конституція УРСР 1978 р. та її декларативний характер. Перебудова державного апарату згідно з Конституцією УРСР 1978 р. Продовження кодифікації українського радянського законодавства. Поточне законодавство.

3.Завершення розроблення нових кодексів УРСР на підставі основ союзного законодавства. Приведення законодавства у відповідність до Конституції УРСР 1978 р.

Тема 3.8. Держава і право України у період перебудови (1985 – 1991 рр.).

1.Поглиблення кризи тоталітарної системи. Проголошення курсу на прискорення соціально-економічного розвитку країни.

2.Демократизація суспільно-політичного життя в Україні у другій половині 80-х рр. Реформа державного апарату. Прийняття Закону УРСР від 27 жовтня 1989 р. "Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР". Запровадження інституту президентства в СРСР.

3.Зміни у виборчому законодавстві. Вибори до Верховної Ради та місцевих рад у березні 1990 р. Зміни у статусі УРСР як союзної республіки у складі СРСР. Закон СРСР від 26 квітня 1990 р. "Про розмежування повноважень між Союзом РСР і суб'єктами федерації". Декларація про державний суверенітет УРСР від 16 лип- 29 ня 1990 р. Закон Української РСР від 3 серпня 1990 р. "Про економічну самостійність Української РСР". Зміни у структурі вищих органів виконавчої влади УРСР.

4.Реформування цивільного, трудового та екологічного законодавства. Зміни у кримінальному та процесуальному законодавствах.

5.Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р.

Тема 3.10. Початок розбудови Української незалежної держави.

1.Зміцнення державного суверенітету України, Закон Верховної Ради України від 17 вересня 1991 р. "Про зміни і доповнення до Конституції України". Постанова "Про проголошення незалежності України" і Акт проголошення незалежності.

2.Розгортання державотворчих процесів. Удосконалення державного апарату. Подальше реформування права України.

3.Розробка і прийняття Конституції України 1996 р. як закономірне і логічне завершення процесу творення українським народом власної держави.

4.Основні тенденції розвитку держави і права України після прийняття Конституції України 1996 р.

6. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Обсяг та зміст навчальної дисципліни «Трудове право» залежить від профілю підготовки (може виражатися у загальному вигляді, стисло або ж максимально широко).

У процесі та за результатами опанування матеріалу навчальної дисципліни студенти повинні ретельно розглянути та з'ясувати сутність і

структуру системи права й законодавства у сфері трудового регулювання, а також наявні дискусійні й проблемні питання відповідної галузі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **180 годин / 6 кредитів ECTS.**

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
Розділ 1. Історія держави і права України за часів феодалізму.												
Тема 1.1. Предмет і метод історії держави і права України. Перші державні утворення і право на території Північного Причорномор'я і Приазов'я (середина I тис. до н.е. – V ст. н.е.)	8	2	1			5						
Тема 1.2. Держава і право східних слов'ян у період зародження і становлення феодальних відносин (VI – поч. XII ст. н.е.)	8	2	1			5						
Тема 1.3. Держава і право Південно-Західної Русі в період феодальної	8	2	1			5						

роздробленості (XII – XIV ст.).												
Тема 1.4. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Литви, Польщі і Речі Посполитої (кінець XIV – I пол. XVII ст.)	8	2	1			5						
Тема 1.5. Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр. Відродження національної держави і права України.	9	2	2			5						
Тема 1.6. Правове становище України у складі Росії (II пол. XVII – XVIII ст.).	9	2	2			5						
Тема 1.7. Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель (II пол. XVII – II пол. XVIII ст.).	9	2	2			5						
Разом за Розділом 1	**59**	**14**	**10**			**35**						
Розділ 2. Суспільно-політичний лад і право України за часів утвердження і розвитку капіталізму.												
Тема 2.1. Суспільно-політичний лад і право України у складі двох імперій – Російської і Австрійської (кінець XVIII – I пол. XIX	9	2	2			5						

ст.).												
Тема 2.2. Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Росії (II пол. XIX ст.).	9	2	2			5						
Тема 2.3. Суспільно-політичний лад і право Галичини, Північної Буковини і Закарпаття (II пол. XIX – поч. XX ст.).	9	2	2			5						
Разом за Розділом 2	**27**	**6**	**6**			**15**						
Розділ 3. Держава і право України у XX ст.												
Тема 3.1. Суспільно-політичний лад і право Правобережної, Лівобережної та Південної України у складі Російської імперії (з поч. XX ст. – 1917 р.).	9	2	2			5						
Тема 3.2. Відродження української національної державності (1917 – 1920 рр.).	9	2	2			5						
Тема 3.3. Утворення Української Радянської Республіки.	9	2	2			5						
Тема 3.4. Держава і право України у період нової економічної політики (1921 – 1929 рр.).	9	2	2			5						

Тема 3.5. Держава і право УРСР у період панування командно-адміністративної системи управління (30-ті рр. XX ст.).	9	2	2			5						
Тема 3.6. Держава і право України в роки Великої Вітчизняної війни (1941 – 1945 рр.)	9	2	2			5						
Тема 3.7. Держава і право України у період десталінізації (сер. 50-х – поч. 60-х рр. XX ст.).	9	2	2			4						
Тема 3.8. Держава і право України у період сповільнення розвитку (сер. 60-х – перша пол. 80-х рр. XX ст.).	9	2	2			4						
Тема 3.9. Держава і право України у період перебудови (1985 – 1991 рр.).	9	2	4			4						
Тема 3.10. Початок розбудови Української незалежної держави.	9	2	4			4						
Разом за Розділом 3	**90**	**20**	**24**		**4**	**46**						
Усього годин	**180**	**40**	**40**		**4**	**96**						

Теми практичних (семінарських) занять

Назва теми	Кількість годин	
	Денна форма	Заочна форма
Суспільно-політичний лад і право Правобережної, Лівобережної та Південної України у складі Російської імперії (з поч.	1	

XX ст. – 1917 р.).		
Відродження української національної державності (1917 – 1920 рр.).	1	
Держава і право Південно-Західної Русі в період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.).	1	
Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Литви, Польщі і Речі Посполитої (кінець XIV – I пол. XVII ст.)	1	
Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр. Відродження національної держави і права України.	2	
Правове становище України у складі Росії (II пол. XVII – XVIII ст.).	2	
Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель (II пол. XVII – II пол. XVIII ст.).	2	
Суспільно-політичний лад і право України у складі двох імперій – Російської і Австрійської (кінець XVIII – I пол. XIX ст.).	2	
Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Росії (II пол. XIX ст.).	2	
Суспільно-політичний лад і право Галичини, Північної Буковини і Закарпаття (II пол. XIX – поч. XX ст.).	2	
Суспільно-політичний лад і право Правобережної, Лівобережної та Південної України у складі Російської імперії (з поч. XX ст. – 1917 р.).1	2	
Відродження української національної державності (1917 – 1920 рр.).	2	
Утворення Української Радянської Республіки.	2	
Держава і право України у період нової економічної політики (1921 – 1929 рр.).	2	
Держава і право УРСР у період панування командно-адміністративної системи управління (30-ті рр. XX ст.).	2	
Держава і право України в роки Великої Вітчизняної війни (1941 – 1945 рр.)	2	
Держава і право України у період десталінізації (сер. 50-х – поч. 60-х рр. XX ст.).	2	

Держава і право України у період сповільнення розвитку (сер. 60-х – перша пол. 80-х рр. XX ст.).	2	
Держава і право України у період перебудови (1985 – 1991 рр.).	4	
Початок розбудови Української незалежної держави.	4	
Разом	**40**	

Теми для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Суспільно-політичний лад і право Правобережної, Лівобережної та Південної України у складі Російської імперії (з поч. XX ст. – 1917 р.).	5	
2.	Відродження української національної державності (1917 – 1920 рр.).	5	
3.	Держава і право Південно-Західної Русі в період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.).	5	
4.	Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Литви, Польщі і Речі Посполитої (кінець XIV – I пол. XVII ст.)	5	
5.	Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр. Відродження національної держави і права України.	5	
6.	Правове становище України у складі Росії (II пол. XVII – XVIII ст.).	5	
7.	Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель (II пол. XVII – II пол. XVIII ст.).	5	
8.	Суспільно-політичний лад і право України у складі двох імперій – Російської і Австрійської (кінець XVIII – I пол. XIX ст.).	5	
9.	Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Росії (II пол. XIX ст.).	5	
10.	Суспільно-політичний лад і право Галичини, Північної Буковини і Закарпаття (II пол. XIX – поч. XX ст.).	5	
11.	Суспільно-політичний лад і право	5	

	Правобережної, Лівобережної та Південної України у складі Російської імперії (з поч. XX ст. – 1917 р.).		
12.	Відродження української національної державності (1917 – 1920 рр.).	5	
13.	Утворення Української Радянської Республіки.	5	
14.	Держава і право України у період нової економічної політики (1921 – 1929 рр.).	5	
15	Держава і право УРСР у період панування командно-адміністративної системи управління (30-ті рр. XX ст.).	5	
16	Держава і право України в роки Великої Вітчизняної війни (1941 – 1945 рр.)	5	
17.	Держава і право України у період десталінізації (сер. 50-х – поч. 60-х рр. XX ст.).	4	
18.	Держава і право України у період сповільнення розвитку (сер. 60-х – перша пол. 80-х рр. XX ст.)	4	
19.	Держава і право України у період перебудови (1985 – 1991 рр.).	4	
20	Початок розбудови Української незалежної держави.	4	
Разом		**96**	

Перелік екзаменаційних питань

1. Предмет курсу історії держави і права України. Метод та періодизація.
2. Держава скіфів: суспільний і політичний лад, джерела і основні риси права.
3. Античні міста-держави у Північному Причорномор'ї: суспільний і політичний лад, джерела й основні риси права.
4. Боспорське царство: суспільний і політичний лад, джерела і основні риси права.
5. Формування державності східних слов'ян. Утворення Київської Русі.
6. Правове становище населення в Київській Русі (IX –XII ст.).
7. Державний лад Київської Русі (IX – XII ст.).
8. "Руська правда": походження, редакції, списки, значення для вивчення історії права Київської Русі.
9. Право власності в "Руській правді". Зобов'язальне та спадкове право в "Руській правді".
10. Злочини і покарання та судочинство в "Руській правді".

11. Церковні статути князів Володимира і Ярослава Мудрого.

12. Суспільний і державний лад Русі в період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.).

13. Галицько-Волинське князівство. Його значення в історії української державності.

14. Право південно-західних земель Русі в період феодальної роздробленості (джерела, основні риси).

15. Правове становище феодалів і духовенства на українських землях у складі Речі Посполитої.

16. Правове становище селянства і міського населення на українських землях у складі Речі Посполитої.

17. Державний лад на українських землях у складі Речі Посполитої.

18. Джерела і основні риси права України (кінець XIV – перша половина XVIII ст.).

19. Виникнення українського козацтва. Запорізьке козацтво. Реєстрове козацтво.

20. Війна українського народу за визволення з-під влади Речі Посполитої 1648 – 1654 рр. (причини, завдання, рушійні сили).

21. Формування української національної державності і права у 1648 – 1654 рр.

22. Правовий статус України за Переяславською угодою 1654 р.

23. Автономний устрій України (друга половина XVII ст.).

24. Конституція Пилипа Орлика (1710 р.).

25. Суспільний устрій України у складі Росії у XVIII ст.

26. Державний устрій України в період наступу на її автономію (XVIII ст.).

27. Джерела права України в XVIII ст. Кодифікація права України.

28. Основні риси права України XVIII ст.

29. Суспільно-політичний лад і право в західноукраїнських землях (друга половина XVII – друга половина XVIII ст.).

30. Суспільний лад України у складі Росії (перша половина XIX ст.).

31. Державний лад України у складі Росії (перша половина XIX ст.).

32. Основні риси права України у складі Росії (перша половина XIX ст.).

33. Кодифікація права України в I половині XIX ст., її підсумки. Зібрання малоросійських прав (1807 р.).

34. Суспільно-політичний лад у західноукраїнських землях (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).

35. Джерела і основні риси права в західноукраїнських землях (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).

36. Селянська реформа 1861 р. у Росії та її впровадження в Україні.

37. Суспільний лад України (друга половина XIX ст.).

38. Державний лад України (друга половина XIX ст.).

39. Земська (1864 р.) і міська (1870 р.) реформи в українських губерніях Росії.

40. Судова реформа 1864 р. в Україні.

41. Основні риси цивільного права в Україні (друга половина XI ст.).

42. Основні риси кримінального права в Україні (друга половина XIX ст.).

43. Основні риси фабрично-трудового права в Україні (друга половина XIX ст.).

44. Основи сімейного права в Україні (друга половина XIX ст.).

45. Суспільно-політичний лад та право в Галичині, Північній Буковині та Закарпатті (друга половина XIX ст.).

46. Зміни в суспільно-політичному ладі та праві в Україні в період революції 1905 – 1907 рр. у Росії. Утворення політичних партій.

47. Ради робітничих депутатів в Україні в період революції 1905 – 1907 рр.

48. Зміни в державному ладі і праві України в період Першої світової війни.

49. Тимчасовий уряд, його органи в Україні та його законодавство.

50. Ради робітничих, солдатських та селянських депутатів в Україні у 1917 р.

51. Боротьба за національно-державне відродження України. Утворення та діяльність Центральної Ради.

52. Універсали Центральної Ради.

53. Законодавство Центральної Ради.

54. Утворення гетьманської держави П. П. Скоропадського.

55. Державний лад та законодавство періоду Гетьманату П. П. Скоропадського.

56. УНР за часів Директорії. Її державний лад і право.

57. Західноукраїнська Народна Республіка.

58. І Всеукраїнський з'їзд Рад. Утворення Української Радянської Республіки.

59. Боротьба за відновлення радянської влади в Україні (1918 – 1920).

60. ІІІ Всеукраїнський з'їзд Рад. Конституція УСРР 1919 р.

61. Воєнно-політичний союз УСРР з РСФРР та іншими радянськими республіками (1919 р.). Україна і створення Союзу РСР.

62. Становлення воєнно-пролетарської диктатури і політика воєнного комунізму, її законодавче регулювання.

63. Становлення та розвиток радянського законодавства в Україні (1917 – 1920 рр.).

64. Нова економічна політика та її законодавче регулювання.

65. Конституція УСРР 1929 р.

66. Кодифікація радянського законодавства в Україні в період непу.

67. Цивільний кодекс УСРР 1922 р.

68. Кримінальний кодекс УСРР 1922 р.

69. Суцільна колективізація та розкуркулювання в 30-ті роки XX ст.

70. Формування адміністративно-командної системи управління в Україні в 30-ті роки XX ст.

71. Конституція УРСР 1937 р. Перебудова державних органів УРСР на основі Конституції 1937 р.

72. Державний устрій в Західній Україні в 1920-30-х рр. XX ст. Приєднання західноукраїнських земель до складу УРСР (1939 р.).

73. Основні риси права України в 1929 – 1941 рр. Антидемократичні деформації у праві.

74. Перебудова державного механізму України у Великій Вітчизняній війні.

75. Спроби ОУН відновити українську державність у 1941 р.

76. Окупаційний режим та рух опору в Україні у Великій Вітчизняній війні.

77. Основні джерела і риси права України в період Великої Вітчизняної війни.

79. Суспільно-економічний та державний лад України в післявоєнні роки (1945 – 1953 рр.), "Ждановщина", продовження масових репресій.

80. Основні риси права України в післявоєнні роки (1945 – 1953 рр.).

81. Суспільно-економічний лад України в період десталінізації (сер. 1950-х – сер. 1960-х років). Шестидесятники. Дисиденти.

82. Державний лад України в період десталінізації.

83. Основні риси права в Україні в період десталінізації.

84. Друга кодифікація радянського законодавства в Україні.

85. Адміністративно-командна система управління та її негативний вплив на суспільно-політичне життя в період уповільнення темпів соціально-економічного розвитку і застою (сер. 1960-х – сер. 1980-х р.).

86. Конституція УРСР 1978 р.

87. Зміни в державному ладі і праві України в період перебудови.

88. Зміни у статусі України як союзної республіки в період перебудови. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.).

89. Акт проголошення незалежності України (1991 р.).

90. Розбудова Української незалежної держави (1991- 1996 рр.).

91. Розробка і прийняття нової Конституції України 1996 р., її загальна характеристика.

9. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Історія держави і права України. Академічний курс / В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький за ред.: В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – [у 2-х т.]. – Т 1. – К.: Ін Юре, 2000. – 648 с
2. Історія держави і права України. / уклад.: В. М. Власенко. – [у 2 ч]. – Ч. 1. – Суми: Вид-во СумДУ, 2008. – 165 с.
3. Історія держави і права України: підруч. / за ред. А. С. Чайковського. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

4. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. М. Іванов. – К.: Атіка, 2007. – 728 с. Історія держави і права України: підруч. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – К.: Ін Юре, 2007. – 624 с
5. Бакалець О.А. Історія України з найдавніших часів до початку XXI століття. – Л.: Магнолія 2006, 2010. – 573 с.
6. Гончарук П.С. Історія України з найдавніших часів до початку XX століття. – К.: Центр учебной литературы, 2009. – 528 с.
7. Гончаренко В. Законодавчі органи Австро-Угорської монархії під час перебування в її складі західноукраїнських земель // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 4 (43). – Х.: Право, 2005. – С.52-60.
8. Мацькевич М. Концепції української автономії у складі Австро-Угорської імперії, Польщі та Росії // Юридична Україна. – 2009. – № 3. – С.4-7
9. Гончаренко В.Д. Право України під час її перебування у складі Російської імперії // Правова система України: історія, стан та перспективи: У 5 т. Т. 1. Методологічні та історикотеоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. – Х.: Право, 2008. – С.304-372.
10. Лепісевич П.М. Політико-правові погляди українських політичних сил напередодні Першої світової війни // Науковий 15 вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Вип.3. – Л.: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2007. – С.14-24
11. Холод Ю.А. Соціальне законодавство Російської імперії в період Першої світової війни // Право і безпека. – 2006. – № 5/1 (№ 1). – С.164-167.
12. Історія держави і права України: Підручник. – у 2-х т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. – Том 2. – Кол. авторів: В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. – К.: Видавничий дім "Ін Юре", 2003. – 580 с.
13. Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. Посіб: У 2 т. / За ред В.Д.Гончаренка. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2000 – Т.2.
14. Баран В.К. Україна після Сталіна. Нариси історії 1953- 1985рр. – Л., 1992. – 175 с.
15. Коріненко П.С., Терещенко В.Д., Бармак М.В. Новітня історія України (1939–2007рр.). – Ч. IV. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2007. – 400 с.
16. Разнатовський І.М. Розвиток організаційно-правових форм управління промисловістю Української РСР (1917- 1956рр.). – К.: Наук. думка, 1965. – 162 с.
17. Редько А. Особливості територіального принципу організації системи влади й управління в УРСР (1957-1962 рр.) // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – №12. – С.142-145.
18. Рум'янцев В. О. Право в період Української революції 53 (1917-1921 рр.) : [підрозд. 2.5] / В. О. Рум'янцев // Правова система України: історія, стан та перспективи. – [у 5 т.]. – Т. 1.: Методологічні та

історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. – Х., 2008. – С. 373-399.
19. Ефіменко Т. Г. Радянська модернізація 1920-1930-х рр. / Т. Г. Ефіменко // Укр. істор. журн. – 2002. – № 5 – С. 3-24.
20. Страхов М. М. Право України в період тоталітарнорепресивного режиму 1929-1939 рр.: [підрозд. 2.6.3.] / М. М. Страхов // Правова система України: історія, стан та перспективи. – [у 5 т.]. – Т.1.: Методологічні та історійко-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. – Х.: Право, 2008. – С. 443-455.
21. Історія конституційного законодавства України / упоряд.: В. Д. Гончаренко. – Х.: Право. 2007. – С. 102-122.
22. Михайленко П. Народний комісаріат внутрішніх справ УРСР у період Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.) / П. Михайленко, В. Довбня // Міліція України: Часопис М-ва внутр. справ України. – 2005. – № 8. – С. 20-21
23. Терлюк І. Я. Історія держави і права України : навч. посіб. / І. Я. Терлюк; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – К. : Атіка, 2011.
24. Трофанчук Г. І. Історія держави та права України : навч. посіб. / Г. І. Трофанчук. – К. : Юрінком Інтер, 2011.

Додаткові

1. Овчарик Є. В. Діяльність української міліції в роки Великої Вітчизняної війни / Є. В. Овчарик // Юрид. наука та правоохоронна діяльність : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. молодих учених "Проблеми боротьби зі злочинністю очима майбутніх правоохоронців" (15 трав. 2006 р.). – Вип. 7. – 2006. – Д. : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2007. – С. 6-9.
2. Россихин В. В. Тюрьмы для военнопленных в годы Великой Отечественной войны / В. В. Россихин // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Х. : ХНУ, 2010. – № 919 : Сер. "Право". – Вип. 7. – С. 174-177.
3. Страхов М. М. Право України в роки Другої світової війни та в перше післявоєнне десятиліття (1939-1955 рр.) : [підрозд. 2.6.4] / М. М. Страхов // Правова система України: історія, стан та перспективи. – [у 5 т.]. – Т. 1.: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. – Х. : Право, 2008. – С. 455-472.
4. Гончаренко В. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної Української держави / В. Гончаренко // Вісн. акад. прав. наук України. – 2010. – № 2 (61). – Х.: Право, 2010. – С. 85-95.
5. Корнєєв А. Створення Конституції України (етапи становлення) / А. Корнєєв // Вісн. Конституц. Суду України. – 2005. – № 3. – С. 53-62.

6. Саппа М. М. Національно-визвольна революція в Україні 1989-1991 рр. як продукт соціального руху з багатовекторною мережною структурою / М. М. Саппа // Вісн. Харків. нац. ун-ту внутр. справ: зб. наук. пр. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2011. – Вип. 2 (53): Спец. вип. "Незалежній Україні – 20 років". – 61 С. 64-69.
7. Правовий звичай як джерело українського права IX-XIX ст. / за ред. І.Б. Усенка. – К., 2006.
8. Мельниченко О. Кодифікація звичаєвих норм на землях України (від найдавніших часів до кінця XVI ст.) / О. Мельниченко // Сучасний вимір держави та права. – Миколаїв, 2008. – С. 94-95.
9. Білецький Л. Т. Руська правда й історія її тексту / Л. Т. Білецький // Антологія укр. юрид. думки. – [у 10 т.]. – К., 2002. – Т.2: Історія держави і права України: Руська Правда. – С. 553-591.

10. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

Підручники та навчальні посібники, перелік яких наведений у змісті цієї програми.

Мультимедійна дошка, проектор.

11. Інформаційні інтернет-ресурси

1. http://zakon4.rada.gov.ua/
2. http://www.president.gov.ua/
3. http://www.kmu.gov.ua/
4. http://www.me.gov.ua/
5. https://minjust.gov.ua/
6. http://www.minfin.gov.ua/
7. http://mfa.gov.ua/
8. http://www.dkrp.gov.ua/
9. http://www.ucci.org.ua/
10. http://vgsu.arbitr.gov.ua/
11. http://www.scourt.gov.ua/
12. http://court.gov.ua/
13. http://www.reyestr.court.gov.ua/
14. https://boi.org.ua/